

האומנם יער יפה יותר?!

מתוך "יערוך", גיליון 7, נובמבר 1977, מאת
חנן קרשיץ, מפקח תפוקת עץ ארצי דאז

כדי לחזור ל"חוויה הנחותה", ברצוני לציין, שקיימות חוויות רבות שהיער הקיים מספק. אפילו הבררנים, בעלי טעם מעודן מאוד, יכולים למצוא ביער הקיים חוויה עשירה. "חוויה" היא הרגשה יחסית. חשוב מה האדם מצפה מהיער ואיך החברה חונכה אותו לגבי היער. לדוגמה: כאשר אדם בא באביב ליער (זה הזמן שבו המבקרים רבים ביותר) אפשר ליהנות מצבעי הפריחה וכך מריחות עצי אורן, ממראה שטחי היער עצמם ומשטחים סמוכים, מהצבע הירוק המרגיע בכל גווניו, מהאוויר הצח, שעצי מחט מייצרים, מבדידות, ממנוחה ומשינה, משקט, מהאזנה לרחש העצים ברוח הקלה, מאיסוף אצטרובלים ועשיית צעצועים, מאיסוף ענפים לפיקניק, מטוללים בשבילים ובוואדיות, שלפעמים הם באורך כמה קילומטרים, מהאזנה לקול גרזנים רחוקים או משוררים מוטוריים, מעצים מסודרים כתוצאה מדילול. אפילו לאוכל יש טעם אחר בצל העצים.

אני חושב, שכל אלה אינן חוויות נחותות או כפי שכתוב במאמר במקום אחר בצורה מתקנת "חוויות בשנינויות". ייתכן שמינים בוטניים שונים בנטיעות הייעור ימשכו מבקרים נוספים, אולם זאת אפשר להשיג, רק בקנה מידה נכון.

2. יער נופי

המושג חדש, כי כל יער הוא גורם חשוב בנוף והוא "נופי". חושבני, שהשם שניתן אינו מתאים, כי הוא מביע גן בוטני ולכך אין קשר ליער. נאמר גם שהיערות הקיימים הם משעממים, כי היער "חוזר על עצמו" ואפשר לתקן זאת על ידי נטיעת מינים שונים, שאנו עשירים בהם. לדאבוני, איננו כל כך עשירים במיני עצים שיצליחו לגדול בתנאי היער שלנו, ואפילו אם נשתמש בכל המינים החדשים ונחלק אותם בשטח, גם אז "היער יחזור על עצמו".

אני רואה סכנה הרבה יותר גדולה בהצעה האומרת, שיש לנטוע שיחים באותו יחס כמו עצי יער, להשאיר קרחות גדולות או לנטוע במרחקים גדולים. השאלה היא האם על ידי כך ניצור יער? והאם אפשר לקרוא

מאמר בשם זה, שהופיע ב"יערוך", ספטמבר 1977, נכתב על ידי מר אילן בן-יוסף, והוא מעניין ביותר, במיוחד כשמסכימים לחלק מדעותיו. בסוף המאמר כתוב: "היעד ברור היום באגף היער, ההבנה והרצון הטוב קיימים... משפט זה יכול ליצור רושם שיש הסכמה כללית לדברים שנאמרו במאמר. אולם הדבר אינו כך!"

1. חיפוש חוויות

חושבני, שמעטים האנשים החושבים שרק צל היא החוויה היחידה ביער, על אף, שלפי דעתי, הצל ביער הוא מרכיב חשוב לחוויות (אין להתייחס אליו בקלות או בלגלוג).

צל יש מספיק גם ביער, במיוחד ברחובות הצרים וליד בתים גבוהים. הקושי היחיד, שבבוקר יש לחפש צל בצד המערבי של הבניין ואחר הצהריים בצד המזרחי של הבניין, לכך לא נחוצה אפילו "סככת רשת".

במאמר נאמר, שכיום קיימת ביער "חוויה נחותה", כי קיים "מראה אחיד לגבי גיל, מין, מרווחי נטיעה, גובה, גיזום ועוד..." לדעתי, אין מקום לתיאור זה שאינו תואם את ההיבט הנופי של יערותינו ובוודאי לא של היערות הוותיקים.

היערות נטועים במינים שונים, אולם מובן מאליו שאלה מינים של עצי יער. הרכב הקרקע והסלע השפיעו על כך, שעצים מאותו גיל ומאותו מין גדלים בצבעים שונים וגם בגבהים שונים. מובן מאליו, שקונפיגורציה של השטחים מאפשרת נופים יפים, כך שכל כמה מטרים מציג לנו היער תמונה אחרת.

בנושא הגיזום, יש לציין במיוחד יערות מחט ותיקים בעולם, שבהם הטבע עשה גיזום אחיד (בעצים של אותו מין ואותו גובה). הגיזום אצלנו הוא שונה. יש מקומות שלא נעשה כלל גיזום והוא תלוי בחקציבים, בגובה העצים ולפעמים אפילו בגובה הפועלים שביצעו את העבודה.

האימפרסיוניזם או הריאליזם ועברה לדאדאיזם, קוביזם ואינפנטליזם. כל יערך יכול ליצור את האמנות לפי גישתו. בוודאי שיהיו גם כאלה שסירה קוצנית ופה ושם גם איזה אורך או אלה יכולים לספק אותם, במיוחד אם לא יהיה תקציב. ועל טעם וריח אין להתווכח.

היעור הוא מדע מדויק, אבל למרות זאת הוא מאפשר להשתמש בהרבה דמיון ואמנות ליצירת יער.

4. מערכת דרכים וחלוקת יער

אני בהחלט מסכים, שהדרכים חייבות להיות גורם עיקרי לחלוקת יער ולקבל על ידי כך חלקות בצורות רכות (זאת הצעתי כבר בשנת 1955 למר י. ויץ). ברצוני להוסיף, שבתכנון הדרכים יש להתחשב גם בתפקידים אחרים של היער. קודם כל, הדרך חייבת להיות מחסום עיקרי נגד התפשטות האש ומסיבה זו לא רצוי לנטוע שיחים או עצים לידה. מאותה סיבה, יש גם חשיבות לסלול דרכים בקצוות היער וגם לבצע שמירה יותר יעילה, בדיקות שגרתיות ולאפשר מנוחה לעוברים ושבים.

בהזדמנות זו אני חוזר לטענתי מזה שנים רבות, שהיבט להיות למבקרים דרך אחת ראשית, שתאפשר להגיע לחניונים, לנופש פעיל ולמקומות מעניינים שונים. ליד הדרך הזו, יהיו כמה מגרשי חנייה מסודרים עם שמירה ומכאן אנשים יצאו לטיולים ברגל לפי מסלולים, בדרכים צדדיות ובשבילים מתוכננים. על ידי כך אפשר גם לסגור על ידי מחסום את כל יתר הדרכים לתנועת רכב, ואני משוכנע, שיהיו הרבה פחות נזקים, שרפות, גניבות ומובן מאליו, שהיער לא יקבל לובן מאבק ועל ידי כך יישמר אופי היער עם אוויר צה.

5. מרווחי נטיעה

במאמר מוצע "הרבה קרחות ומרחקים גדולים בנטיעה", כי על ידי מדיניות זו נקבל עץ ענף רחב צמרת וזו "המטרה" שלנו, אפילו אם כל העצים יהיו עקומים.

ליצירה זו יער? דווקא בזמן שמצמצמים לנו שטחים לנטיעה (!) – אם יש לנו אמצעים כספיים, אפשר לנטוע פינות בוטניות בהצטלבויות ביער, בקצות היער וליד דרכים המתוכננות למבקרים.

ההנחות והגישות המוצעות להשגת "יער יותר טבעי" ומושך על ידי שנוסיף למינים שגדלים בארץ גם ברציה, גלעין, אינסטיגניס ואיקליפטוסים שונים, קזוארינה, ועוד. לכל המינים האלה אין קשר עם עצים שגדלו בארץ בעבר הקרוב או הרחוק. הרבה יותר קרוב ל"טבע" לנטוע רמנוס, פלונים, חרובים, עוזרד, בר-זית, קטלב, ועוד. האם יער זה יהיה מושך? יש לנו הרבה יערות טבעיים מפותחים, שבהם אין כמעט מבקרים, ומכך יש להסיק את המסקנות.

3. ביצוע נטיעה

במאמר לא נכתב איזה מינים יש לנטוע ובאיזה מרחק. נאמר רק, שקיימים עצים מובילים ושולטים והנטיעה חייבת להיות יצירה אמנותית ועיצוב טבע. אם ניטע מינים מובילים עם שיחים, אפשר לדעת מראש שתיווצר דיספרופורציה בגידול העצים, כך שהסוגים המובילים או השולטים ישתלטו במהירות על המינים הגדלים לאט. אפילו הקרחות במשך הזמן יתמלאו במינים השולטים. כדי למנוע זאת, עלינו לעשות פעולות "בלתי טבעיות" וללחום נגד תופעה זו בכל מיני צורות ובכסף רב. ההצעה הזו אינה יצירה אמנותית וטבע מעוצב אינו טבעי ומי אומר לנו שהם יתקיימו לדורות?

חושבני, שתפקידנו לטפל בעצים היוצרים יער וכיערנים טובים צריכים להשתדל לעודד את גידולם הטבעי וככל האפשר לחקות את הטבע, דבר שתורת היער הכתיבה לנו. לכן, יש לשלול ביצוע נטיעות ייעור "כיצירה אמנותית ועיצוב טבע". ההצעה שבמאמר דורשת הרבה תכנון ואנשי תכנון, זאת בנוסף לסכומים לא מעטים הצריכים לעמוד לרשות האגף, כי הדבר יעלה פי כמה מאשר נטיעה רגילה. בנוגע לטביעת עין ואמנות של יערך לתכנון יער, ההצעה מסוכנת במיוחד. האמנות נטשה מזמן את

לירות, ומצד שני, בזמן קצר יחסית, נתקל כבר בקשיים עם התעשייה הקיימת. זאת במיוחד, משום שמדללים היום בצורה מוגזמת במקומות רבים כדי ליצור פארקים. ההבדל היחיד בזה שאילך מציג ליצור פארקים "מגוונים" כבר מהנטיעה. חושבני, שזו לא מטרת היצרנים והיערור.

סיכום

1. יש לשמור על אופי היער ולא להפוך את שטחי היער המצומצמים בארץ לפארקים.
2. היער חייב לתת לאדם, בין היתר, גם תועלת כספית ובמיוחד במדינת מצור כמונו.
3. יש לשנות את חלוקת היער לחלקות והדרכים תהיינה גורם עיקרי לכך.
4. יש לנטוע מספר מינים מעצי היער המתאימים ורצוי שמין אחד יהיה בחלקה אחת. על ידי כך נקבל גיוון וקווים רכים במעט הוצאות ובתועלת מקסימלית וכך נמנע ממונוקולטורה. הנטיעה צריכה להתבצע במרחקים אופטימליים, על מנת לאפשר התפתחות יער נאותה ובריאה ויכול מתמיד ובאיכות מתאימה.
5. עם הטיפול הנכון נקבל מרחבי יער שאפשר לנזע בהם. מחזוריות הכריתה גם תתרום לגיוון גובה החלקות.
6. אם יהיו כספים לכך אפשר לנטוע עצי נוי בהצטלבויות, בדרכים ובקצוות היער, אולם כל זאת בקנה מידה מצומצם.
7. צריך להקים סככות ליד מגרשי חנייה, עם מפות של מסלולי טיולים רגליים וכך תערוכות קטנות על עצים ועל שמירת היער.
8. אפשר גם לדלל יותר חזק במקומות שבהם יש ריכוז פרחים עונתיים.
9. יש לטפח גישה ליצר על ידי אמצעי תקשורת, בתי ספר, עבודות נושאי פרסים ועוד. היער הוא נכס לאומי חשוב ביותר לשם רווחת האוכלוסייה ואיכות החיים בישראל.

הנטיעה הצפופה חשובה רק לתפוקת עץ היות והיא נותנת עצים זקופי גזע ונפח עצה גדול. כמובן, שמטרה זו, לפי המאמר, מיותרת. עליי לציין, שהיום ליד כל הפקולטות ליער באירופה קיימים מכונים שעוסקים במיוחד במטרה אחת, איך להגיע לעצים זקופי גזע עם ענפים מגוונים ודקים. מוצאים סכומי עתק, כדי לקבוע מרחקים מתאימים וזאת כדי לא לנטוע עצים במספר גדול מדי, אבל כדי להשיג את המטרה האמורה. הם מעוניינים בכך מהסיבות הבאות:

1. היסכון גדול בהחזקת שטחים נקיים.
2. היסכון בגידומים.
3. שמירה על בריאות היער.
4. אפשרות של ביקורת יער שגרתית.
5. אפשרות של נוף ונופש ביער על ידי צמרת גבוהה, כדי למנוע מהאנשים הרגשה שנמצאים בדירה או ברחובות צרים.
6. זרימת אוויר צח.
7. אפשרות תנועה חופשית ביער.
8. קבלת תוספת גדילה מקסימלית וקבלת עץ מסוג משובח.

אם פוסלים נקודה אחרונה זו, וכך ניתן להבין מהמאמר, צריכים לקחת בחשבון כמה עובדות:

- א. מאזן הייעור יהיה רק פסיבה בלי כל אקטיבה.
- ב. לא נדע איזה כמויות יהיו לנו ובאיזו איכות.
- ג. לא יהיה איזון ביבול היער, כי הנטיעות החדשות לא יוכלו למלא את החסר שמוצאים ביערות הוותיקים.

אני סבור, שאנו חייבים להיות כנים עם עצמנו ולברר אם קיימת גישה לנטיעות ייעור לפי ההצעה שבמאמר. אם כן, רצוי להודיע זאת לכל הגורמים. מצד אחד, אנו מציעים הקמת בתי חרושת כימיים, לנייר, מנסרות שונות שעבורם יש להשקיע מיליוני